

OPĆI UVOD U POSLANICE KORINĆANIMA

IVAN DUGANDŽIĆ
Sveučilište u Zagrebu
Katolički bogoslovni fakultet
Kaptol 29/II, p.p. 432
10001 Zagreb

Predavanje na znanstvenom skupu
Primljeno 26. 1. 1997.
UDK 227.015

Sažetak

Autor shvaća poslanice Korinćanima kao literarno svjedočanstvo burnog nastanka jedne prakršćanske zajednice u poganskom okruženju. Zato se ne ograničava samo na literarno-kritička pitanja s obzirom na autentičnost i cjelovitost poslanica kao ni na njihov teološki sadržaj, već pokušava ponajprije upozoriti na složenu povijesnoreligijsku pozadinu te korinthske zajednice i na specifičnost njezina rasta u poganskom okruženju. U svemu tome veoma je važna uloga Pavla kao apostola koji bdije nad svojom zajednicom i poslanicama želi pomoći da zajednica nadvlada probleme koji ugrožavaju njezin rast, ali i obraniti svoje apostolsko poslanje koje je dovedeno u pitanje.

Dvije Pavlove poslanice Korinćanima predstavljaju dragocjene dokumente o počecima Crkve na helenističkom području, o kušnjama i teškoćama kroz koje je ta zajednica prolazila, o načinu nadvladavanja tih kušnja, o odnosu Apostola i njegove zajednice i o Pavlovoj teologiji koja se kroz to stvarala. Nigdje, osim u Efezu, Pavao nije proveo toliko vremena, ni jednu drugu zajednicu nije nosio tako u srcu kao ovu, ali ni jedna mu druga zajednica nije zadala toliko glavobolje kao baš korinthska. Proces pretvorbe poganskog načina mišljenja i ponašanja, čini se, bio je u Korintu najburniji, praćen brojnim krizama, tako da je Apostol, fizički doduše odsutan, u mislima bio stalno sa svojom zajednicom, primajući vijesti iz nje, bdijući nad njezinim daljnjim rastom te štiteći je od zastranjenja u samim njezinim redovima i od napadaja izvana. Poslanice su zato istodobno i veoma osobne i teološki ozbiljne. One su zato svojevrsna mješavina najintimnijih osjećaja Pavlove duše spram Korinćana, ali istodobno i najdubljih teoloških razmišljanja o jedinstvu kršćanske zajednice, o pravoj slobodi Duha,

o urednom slavljenju euharistije, o vrednovanju darova Duha, o kršćanskoj nadi ili o legitimnosti Pavlova evanđelja i njegova apostolskog poslanja koji su u Korintu bili dovedeni u pitanje.

Nemoguće je ispravno shvatiti poruku ovih poslanica ako se ne upozna religijsko-povijesna pozadina zajednice u Korintu, profil Pavlovih protivnika koji tamo rovale protiv njega i sadržaj njihova učenja. Budući da su nam i za to gotovo jedini izvori Pavlove poslanice, biblijska znanost se tu nalazi pred veoma nezahvalnom zadaćom. Zato je uz ove dvije poslanice vezano više otvorenih pitanja i proturječnih mišljenja nego vjerojatno uza sve ostale Pavlove poslanice zajedno. Ovdje ćemo ih uvodno samo dotaknuti, a u pojedinačnim predavanjima će puno toga biti pobliže osvijetljeno.

1. PRETPOVIJEST PAVLOVE ZAJEDNICE U KORINTU

Prema Lukinu svjedočanstvu, Pavao je na svom drugom misijskom putovanju iz

Atene stigao u Korint, gdje je našao utočište kod judeokršćanskog bračnog para Akvile i Priscile koji su upravo bili stigli iz Rima u Korint, nakon što je car Klaudije 49. g. p. Kr. izdao naredbu da se svi Židovi protjeraju iz Rima (Dj 18,1sl.). Pavao je u Korintu proveo godinu i pol dana (Dj 18,11) pa je to, poslije Efeza, njegov najduži boravak u nekoj zajednici. Budući da Luka spominje i Pavlovo saslušanje od strane rimskog prokonzula Galiona (Dj 18,12sl.), čija služba prema natpisu na poznatom kamenu u Delfima pada u vrijeme 51/52. godine, moguće je i njegov boravak u Korintu približe smjestiti u vrijeme 49/51. ili 50/52.

Korint je obično nazivan "gradom na dva mora", Jonskom i Egejskom. Uski pojas kopna razdvajao je njegove dvije luke: Leahaj dva kilometra sjeverozapadno i puno poznatiju Kenhreju sedam kilometara jugoistočno, u kojoj je po svemu sudeći bila i kršćanska zajednica (usp. Rim 16,1). Grad je imao burnu prošlost. Godine 146. pr. Kr. razorili su ga Rimljani, a 44. pr. Kr. ponovo ga je sagradio Julije Cezar i prozvao svojim imenom *Laus Julia Corinthiensis*. Zahvaljujući očito svom povoljnom položaju na glavnom trgovačkom putu koji je vodio od Istoka prema Zapadu, grad se brzo razvijao i već 27. pr. Kr. postaje sjedištem rimskog upravitelja novonastale provincije Ahaje, koja je 44. p. Kr. dobila status senatorske provincije. U takve gradove Rimljani su naseljavali svoje islužene ratnike (veterane) pa se ne treba čuditi da u Pavlovim poslanicama susrećemo brojna rimska imena (Lucije, Tercije, Gaj, Kwart, Fortunat, Ticije Just i dr.). Osim domaćih stanovnika, u Korintu su u to vrijeme živjeli i mnogi doseljenici iz istočnih dijelova carstva koji su ovamo stigli u potrazi za poslom. Činjenica da je Pavao svoje prve slušatelje tražio u židovskoj sinagogi (Dj 18,4) govori i o brojnoj židovskoj zajednici u Korintu. Usto treba spomenuti i velik udio robova u stanovništvu Korinta. Računa se da su od oko 100.000 stanovnika, koliko je grad tada mogao imati, trećina bili robovi.

Još veće šarenilo vladalo je u religioznom životu Korinta. Povjesničar Pauzanije, koji je Korint posjetio stotinjak godina na-

kon Pavla, spominje hramove, oltare i kipeve brojnih božanstava: Posejdona, Zeusa, Artemide, Dioniza, Eskulapa. Među njima su čak i egipatska božanstva Izida i Serapis. Nadalje, on otkriva tragove misterijskih religija Demetre i Kore te rimski carski kult. Zanimljivo je da Pauzanije sredinom 2. st. p. Kr. među tako brojnim religijama ne spominje kršćane, što bi moglo značiti da u tako velikom gradu još nisu predstavljali brojniju skupinu. Na duhovni život tadašnjih stanovnika Korinta utjecali su i brojni putujući propovjednici popularne stoičke filozofije, među kojima se posebno isticao Diogen iz Sinope.

Korint je u to vrijeme, kao uostalom i mnoge druge lučke gradove, bio glas moralne razuzdanosti. Bio je poslovičan izraz "živjeti po korintski". Rimski pisac Strabon (VIII 378) spominje sakralnu prostituciju u Afroditinu hramu, koja je gradu navodno i donijela njegovo veliko bogatstvo. Brojni autori danas misle da se to ipak odnosilo na onaj Korint prije razorenja 146. pr. Kr. Govoreći naime o suvremenom Korintu, Strabon spominje samo jedan "hramčić" na Akrokorintu posvećen Afroditu. Budući da Pauzanije ništa ne govori o toj sakralnoj prostituciji, moguće je da je to s vremenom posve nestalo.

2. POČECI I PROFIL PAVLOVE ZAJEDNICE U KORINTU

Iz Pavlovih poslanica kao i iz Djela apostolskih može se ponešto saznati o počecima korintske zajednice i o njezinu profilu. Obračajući im se, Pavao veli: "Promatrajte, braćo, sebe koji ste pozvani! Nema vas ni mnogo na ljudsku mudrih, ni mnogo moćnih, ni mnogo plemenitih" (1 Kor 1,26). To znači da se zajednica okupljala iz nižih slojeva korinskog društva, ali je imala u svojim redovima i tako ugledna člana poput gradskog blagajnika Erasta, koji je bio poznat i rimskoj kršćanskoj zajednici (Rim 16,23). Prvi je plod Pavlova djelovanja bilo krštenje Stefane i njegova doma (1 Kor 16,15). On će, zajedno s Fortunatom i Ahajikom, biti s Pavlom u Efezu, kad ovaj piše 1 Kor (16,17). Pavao sâm ističe da je

od svih članova zajednice krstio samo Krispa i Gaja (1,14). Da je korintska zajednica većim dijelom bila sastavljena od obraćenih pogana, može se razabrati iz Pavlova podsjećanja na njihovu prošlost: "Znate, kad ste bili pagani, da ste bivali vučeni kao tjerani k nijemim idolima" (12,2).

Ipak, u toj zajednici bila je i judeokršćanska skupina. To su u prvom redu Akvila i Priscila, koji će postati i Pavlovi suradnici pratit će ga u Efez (Dj 18,24-19,1), pa nadstojnik sinagoge Krisp, koji je zajedno sa svojim domom prigrlio vjeru (Dj 18,8). Njima treba pribrojiti još Sostena i Apolona, koji je nakon Pavlova odlaska u Efez došao u Korint i nastavio tamo djelovati. Za nj Luka kaže da je bio "čovjek rječit i vrlo upućen u Pisma" (Dj 18,24). Postojala je i neka međuskupina između obraćenih pogana i judeokršćana: Luka naime spominje nekog "Ticija Justa, priznavaoca pravoga Boga" (Dj 18,7). Tako su Židovi naime zvali one pagane koji su cijenili židovski monoteizam i čistoću njihova morala, ali se nisu odlučivali prihvatiti židovsku vjeru pa nisu pripadali prozelitima. Pavlovo Evanđelje im je bilo prihvatljivo, jer on nije tražio prihvaćanje propisa Zakona, pogotovo ne obrezanje.

Korintska zajednica je, prema tome, u samim počecima mogla imati do dvadesetak članova. Po svemu sudeći, i u vrijeme kad Pavao piše 1 Kor, sva se zajednica može okupiti u jednoj kući (usp. 1 Kor 14,23), a mjesto njezina okupljanja bilo je najvjerojatnije u Gajevoj kući, jer Gaj je bio i Pavlov gostoprimac kod njegova posljednjeg posjeta Korintu, kad je pisao i poslanicu Rimaljanima. Među pozdravima koje na kraju šalje zajednici u Rimu stoji: "Pozdravlja vas Gaj, gostoprimac moj i cijele crkve" (Rim 16,23).

Puno je teže odrediti profil korintske zajednice s obzirom na religijskopovijesnu pozadinu. Naglašenost moralnih poroka može se prilično uvjerljivo objasniti činjenicom da je to vrlo mlada kršćanska zajednica koja je tek na putu da nadvlada svoju pogansku prošlost i baštinu, nalazeći se i dalje u poganskom okruženju. Ipak, stvari nisu tako jednostavne, jer je očito da

korintski libertinizam sa svojim zastranjenjima na području seksualnog života nije posljedica moralne ravnodušnosti, već je on plod religijskog nazora koji bismo mogli nazvati religioznom zanesenjaštvom. Princip slobode koji se manifestira u krilatici "sve mi je dopušteno" (1 Kor 6,12; 10,23) po svemu sudeći počiva na posjedovanju posebne "spoznajе" (8,1), a ta se opet temelji na posjedu Duha i njegovih darova (12,4sl.), što je vrlo vjerojatno shvaćeno kao definitivno stanje čovjekova spasenja: primanjem Duha i njegovih darova na krštenju čovjek je posvema u posjedu spasenja, on je definitivno združen s uskrslim Gospodinom i za nj nema više nikakva značenja ni povijesni Isus iz Nazareta, ni vlastito tijelo: i jedno i drugo, i Isus i tijelo već pripadaju prošlosti. Jedino tako su naime protumačive pogubne krilatice koje se čuju u Korintu. "Proklet Isus!" (12,3) i "Nema uskrsnuća mrtvih!" (15,12).

Kao opreka tom libertinizmu koji se ispoljava u tjelesnoj razuzdanosti u Korintu se naziru začeci strogog asketizma koji prezire sve tjelesno, pa čak odbacuje i ženidbu (1 Kor 7). Kako pomiriti te suprotnosti? Prijašnja, posebice protestanska egzegeza, puno je operirala s hipotezom pretkršćanske gnoze koja je uzela maha u Korintu i protiv koje se Pavao bori, a da ni sam nije do kraja načistu o čemu je riječ (W. Schmithals). Ipak se u novije vrijeme sve više uočava da u poslanicama Korinćanima nema traga nikakvom metafizičkom dualizmu između Boga i njegova stvorenja, što je predstavljalo bitan element gnoze, a pogotovo nema ni traga gnostičkom mitu o spasitelju i spasenju. Zato se danas općenito misli da tu različitost treba tumačiti različitim slojevima koji žive u korintskoj zajednici i utjecajem koji su oni donijeli sa sobom. Tako prezir tijela na račun duše nije bio poznat samo u gnozi već gotovo općenito u grčkoj antropologiji, koja je bila pod utjecajem Platonove filozofije. A mudrosne špekulacije su bile općenito na cijeni u helenističkom židovstvu. Nije isključeno da je zanesenjačka pobožnost koja se hranila bogatim iskustvom darova Duha mogla nastati kao neželjena posljedi-

ca pogrešno shvaćena Pavlova govora o slobodi u Kristu, slično kao što je u Solunu od Pavlova naglašenog očekivanja blizine nastao problem kad prvi kršćani počinju umirati, a Krist se još ne pojavljuje.

3. PAVLOVA KORESPONDENCIJA SA ZAJEDNICOM U KORINTU

Nakon godinu i pol dana djelovanja (Dj 18,11), Pavao je zajedno s Akvilom i Priscilom preko Kenhreje otplovio u Efez (Dj 18,18sl.), ali je nastavio budno pratiti daljnji rast svoje zajednice. Plod toga nisu samo dvije poslanice koje se nalaze u kanonu Novog zavjeta. U njima samima nailazimo na tragove puno življe komunikacije između Apostola i njegove zajednice u Korintu. U 1 Kor 5,9 Pavao veli: *“Pisao sam vam u (prijašnjoj) poslanici da se ne družite s bludnicima”*, što očito podrazumijeva neko pismo starije od 1 Kor, a koje Korinćani nisu dobro shvatili i Pavao ima potrebu još jednom se osvrnuti na savjete koje im je u njemu dao. U egzegezi se kao oznaka za nj ustalio izraz “pretpismo”. U 2 Kor 2,4 on također podsjeća zajednicu na neko pismo koje im je *“pisao u velikoj tuzi, u tjeskobi srca i s mnogim suzama”*. To se sigurno ne može odnositi na 1 Kor, jer ona jednostavno nije pisana tim stilom. Ostaje dakle samo pitanje, je li to “pismo suza”, kako se obično u egzegezi zove, izgubljeno ili je možda ugrađeno u današnju drugu poslanicu Korinćanima (2 Kor 10-13).

Nije međutim samo Pavao pisao Korinćanima, već su i oni aktivno sudjelovali u toj korespondenciji. On sam se izrijeком osvrće na jedno takvo pismo: *“A sada o onom što ste mi pisali”* (1 Kor 7,1). Nakon toga slijedi čitav niz odgovora na sasvim konkretna pitanja iz života zajednice (ženidba, djevičanstvo i neženstvo, meso žrtvovano idolima, obzir prema bližnjemu, ponašanje žena na skupovima, slavljenje euharistije, darovi Duha...). Nadalje, Pavao spominje “Klojine ukućane” kao donositelje vijesti iz Korinta (1 Kor 1,11). Najvjerojatnije se radilo o broderskoj i trgovačkoj obitelji koja je svojim brodovima često bila na putu između Korinta i Efeza.

Njegov izraz “općenito se čuje” (5,1) pretpostavlja i druge usmene izvore informacija (usp. 11,18). Osim toga, u trenutku pisanja 1 Kor kod njega su članovi te zajednice Stefana, Fortunat i Ahajik, koji su - čini se - donijeli dobre vijesti, jer Pavao kaže da su “umirili i moj i vaš duh” (1 Kor 16,17). Najvjerojatnije su oni i donijeli pismo s pitanjima iz zajednice (7,1). U međuvremenu je i Apolon napustio Korint i nalazi se kod Pavla u Efezu. On ga je, na molbu Korinćana, uzalud nagovarao da se tamo vrati (16,12). Ali je zato upravo na putu prema Korintu Pavlov vjerni suradnik Timotej za koga piše: *“Upravo sam radi toga i poslao k vama Timoteja, svoga ljubljenoga i vjernog sina u Gospodinu. On će vam dozvati u pamet moja pravila vladanja u Kristu, kako ih učim svagdje i u svakoj crkvi”* (1 Kor 4,17). Pavao, čini se, ipak ne šalje pismo po Timoteju, već očito računa da će ono nekim drugim putem stići prije njega, pa im na kraju savjetuje: *“Ako Timotej dođe, nastojte da mogne biti među vama bez straha, jer on radi na djelu Gospodnjem kao i ja. Neka ga dakle nitko ne prezre! Opremite ga i otpravite u miru da se vrati k meni, jer ga očekujem s braćom”* (16,10sl).

Sve to svjedoči o Pavlovoj velikoj brizi za svoju zajednicu u Korintu i o njegovu čvrstom nastojanju da s tom zajednicom ostane u trajnoj vezi. Ako pođemo od pretpostavke da “pretpismo” (1 Kor 5,9) i “pismo suza” (2 Kor 2,4) nisu izgubljeni, onda moramo zaključiti da se nalaze ugrađeni u dvije postojeće kanonske poslanice. Time se barem donekle rješava velika razlika u tekstu 2 Kor: u prvom dijelu (1-7) Pavao se trudi u vrlo pomirljivom tonu izgladiti odnose između sebe kao apostola i svoje zajednice; zatim slijede dva poglavlja isključivo o pripremanju kolekte za crkvu u Jeruzalemu i koja nemaju tematski ništa zajedničko s prethodnim tekstom (8-9); konačno slijedi treći dio (10-13) koji predstavlja uopće najnepomirljiviji i najratorborniji tekst koji nam je ostao od Pavla. Sve to traži neko logično objašnjenje: kako je moguća tako neusklađena i u sebi proturječna poslanica; što se događalo između Pavla i Korinćana nakon 1 Kor?

Čini se da svi Pavlovi pokušaji, da uredi stanje u Korintu, koje smo prethodno vidjeli, nisu urodili plodom i Pavao se naglo odlučio osobno iz Efeza otići u Korint. Naime samo tako se može objasniti njegova najava trećeg dolaska (2 Kor 12,14; 13,1) koja očito podrazumijeva drugi dolazak o kojem nije nigdje ništa rečeno. Čini se da Pavao dvaput samo aludira na nj: *“Ako me je tko razalostio, nije mene razalostio, već u izvjesnom smislu - da ne pretjerujem - sve vas”* (2,5; usp. 7,12). Čini se da taj kratki posjet nije imao uspjeha, da je Pavao naišao na otpor i uvrede te da se naglo vratio u Efez, prijeteći da će, kad ponovo dođe, nastupiti oštro: *“Kako sam, kad bijah drugi put kod vas, unaprijed kazao onima koji su prije sagriješili i svima ostalim, tako i sada, odsutan, unaprijed kažem da neću, kad ponovo dođem, gledati kroz prste”* (13,2).

Pavao je naravno htio pripremiti zajednicu na taj posjet i vjerojatno tada piše to čuveno “pismo suza” (2 Kor 2,4; usp. 7,8) koje po Titu šalje u Korint. On sam ne može izdržati u Efezu u očekivanju novih vijesti, već preko Troade ide u Makedoniju u nadi da će ga tamo sresti: *“Kada dođoh u Troadu da propovijedam Kristovu Radosnu vijest, iako mi se tu otvoriše vrata u Gospodinu, ne imadoh duševnog mira budući da tu ne nađoh svoga brata Tita. Zato se oprostih s braćom i zaputih se u Makedoniju”* (2,12sl). Konačno, u Makedoniji dolazi do željenog susreta i još željenije vijesti o dobrom uspjehu njegova pisma i Titova posjeta Korintu. Neizmjeno obradovan tim vijestima, Pavao piše “pismo pomirenja” koje je sadržano u 2 Kor 1-7, u kojem on do kraja otvara svoju dušu punu ljubavi i brige za svoju zajednicu: *“Doista, kad smo došli u Makedoniju, naše slabo ljudsko biće nije imalo nikakva mira. Naprotiv, u svakom smo pogledu bili u nevolji: izvana borbe - iznutra zebnje. Ali Bog, koji tješi potištene, utješi nas Titovim dolaskom; i ne samo njegovim dolaskom nego i utjehom kojom je utješena zbog vas. On je izvijestio o vašoj čežnji, o vašem plaču, vašem žaru za me, da sam se još više obradovao.”* (2 Kor 7,5-7). Tu je, uz puno ganuća i osjećaja, potvrđeno Pavlovo apostolsko načelo da je njegovo

poslanje u tješnju i izgrađivanju zajednice, a ne u kažnjavanju i rušenju, kako stoji u 2 Kor 1,24, u jednoj od najljepših Pavlovihi rečenica: *“Ne bismo se htjeli vladati kao gospodari vaše vjere, štoviše mi smo (samo) suradnici na vašoj radosti, jer u vjeri vi čvrsto stojite.”*

Dakle, s obzirom na Pavlovu korespondenciju s Korintom, može se zaključiti sljedeće: 1 Kor je odgovor na pismo iz Korinta s upitima Pavlu (1 Kor 7,1). U nju je neki kasniji redaktor vjerojatno ugradio i spomenuto “pretpismo” (5,1), koje bi se moglo nalaziti u sljedećim dijelovima: 6,1-20; 9,1-18.24-27; 10,1-22; 11,2-34. Mnogi misle da bi tu trebalo ubrojiti i poglavlja 13 i 15, ali to nije nužno, jer ta poglavlja se ipak teološki uklapaju u cjelinu pisma; sadašnja 2 Kor sadrži “pismo suza” (2 Kor 10-13), “pismo pomirenja” (1-7) i planiranje kolekte za Jeruzalem (8-9).

4. SADRŽAJ I TEOLOŠKO ZNAČENJE 1 KOR

1 Kor je od samog početka uživala velik ugled u Crkvi. Spominje je 1 Clem (37,5; 47,1-3; 49,5), Ignacije Antiohijski (Ef 16,1; 18,1), a u Muratorijevu kanonu (oko 180 p. Kr.) dvije poslanice Korinćanima nalaze se na čelu popisa Pavlovihi poslanica. Poznaje ih i Marcion (oko 140. p. Kr.).

Oko teološkog značenja 1 Kor mišljenja su donedavno bila podijeljena. Nakon preskripta 1,1-3 i zahvale Bogu 1,4-9, slijedi glavni dio poslanice (corpus) koji nije strukturiran kao u drugim Pavlovim poslanicama (posebno Rim i Gal), najprije doktrinarni, a onda parenetski dio. To vrijedi u još većoj mjeri za 2 Kor. Umjesto toga, 1 Kor sadrži brojne teme koje slijede jedna nakon druge, a koje su uvjetovane pitanjima i problemima iz zajednice. Zato su neki stariji autori (W. Bauer npr.) znali tvrditi da 1 Kor ne doprinosi puno upoznavanju Pavlove teologije, već da je više pismo osobne naravi, zaboravljajući pritom da se Pavlova teologija nikad ne temelji na primjeni i tumačenju vječnih istina ili načela, već da izrasta iz Kristova misterija, njegova navještaja i života zajednice koja se temelji na tom navješčaju.

Pavlova teologija je uvijek situacijski uvjetovana. To vrijedi za sve njegove poslanice, ali ni za jednu u tolikoj mjeri kao za dvije poslanice Korinćanima. Tu je moguće govoriti o "teologiji u praktičnom događanju" (H.-J. Klauck) ili o "primijenjenoj teologiji" (H. Conzelmann). U biti Pavao i ovdje razvija svoju teologiju, kao i u Rim i Gal, između dva pola, Kristova misterija i konkretnog života zajednice, samo se - zahvaljujući brojnosti konkretnih pitanja i problema te njihovoj ozbiljnosti koja ugrožava život te zajednice - njegovo načelno izlaganje i pareneza (opomena) međusobno isprepliću. Ipak, zbog bolje preglednosti, 1 Kor može se razdijeliti na sljedeći način:

I. Preskript: 1,1-3

II. Zahvala Bogu: 1,4-9

III. Glavni dio poslanice: 1,10-15,58

1. Opasnost od strančarenja (razdijeljenosti) u zajednici: 1,10-4,21
2. Javne sablazni u zajednici: 5,1-6,20
3. Staleški život u zajednici: 7,1-40
4. Poganske žrtve, kršćanski sakramenti i služba Božja: 8,1-11,34
5. Darovi Duha i kršćanski život: 12,1-14,40
6. Kristovo uskrsnuće i uskrsnuće mrtvih: 15,1-58

IV. Završetak poslanice: 16,1-24

Svaki od šest spomenutih blokova sadrži više pojedinačnih tema koje zaslužuju pozornost, što će u pojedinim predavanjima doći do izražaja. Ipak, sve te brojne teme ujedinjuje jedna jedina tema i velika Apostolova želja - ponovno jedinstvo zajednice, i to ne bilo kakvo već jedinstvo u Kristu. Svojim pitanjem na samom početku: "Zar je Krist razdijeljen?" (1,13) on najavljuje ideju Crkve kao tijela Kristova (1 Kor 10,17; 12,12sl.). Svakom pokušaju individualiziranja spasenja, bilo da se radi o isticanju mudrosti, slobode, znanja ili darova Duha, Pavao suprotstavlja potrebu jedinstva u Kristu: "*Nitko, naime, ne može postaviti drugoga temelja osim onoga koji je već postavljen, a taj je Isus Krist*" (3,11). Zato on na korintsko naglašavanje svjetske mudrosti odgovara ludošću križa koja se očitovala kao Božja mudrost i snaga spasenja (1,18sl.), a na neshvatljive podjele:

"Ja sam Pavlov." "Ja sam Apolonov." "Ja Petrov." "Ja Kristov." odgovara podsjećanjem da kršćanska egzistencija svih počiva na jednom Kristovu Evanđelju koje im je on navijestio: "*Da i bezbroj učitelja imate u Kristu, ipak nemate mnogo otaca, jer vas ja Evanđeljem rodih u Kristu Isusu*" (4,15).

Korinćani kao da su brzo zaboravili svoju pogansku prošlost kada su živjeli u grijehu, ali i ono što se s njima dogodilo u krštenju, pa im Pavao to dozivlje u sjećanje: "*Ali se opraste, i posvetiste, i opravdaste imenom našega Gospodina Isusa Krista i Duhom našega Boga*" (6,11). Pavao se čudi kako su Korinćani brzo zaboravili da su "vaša tjelesa Kristovi udovi" (6,15) i "hram Duha Svetoga" i da ne "pripadate sami sebi, jer ste kupljeni" (6,19). Zato kritizirajući nemoral kojemu su se očito pojedinci u korintskoj zajednici ponovo prepustili, Pavao to ne čini pozivajući se na opću etičnost već na njihov život "u Kristu".

To vrijedi i za pitanje mesa žrtvovanog idolima. Ako kršćani imaju samo "*jednoga Gospodina, Isusa Krista, po komu postoji sve i po komu postojimo također i mi*" (8,6), onda nije odlučujuće znanje nekih da idol nije ništa (8,4), već brat koji ima "slabu savjest" i kojega se ne smije sablazniti, pa Pavao upozorava: "*Tako zbog tvoga znanja pogiba brat za kojega je Krist umro. Tako, dok griješite protiv braće i ranjavate njihovu slabu savjest, griješite protiv Krista*" (8,11sl; usp. 10,22sl.). Kod slavljenja euharistije jedinstvo ostvareno blagovanjem jednoga kruha (10,17) ugrožava se kad bogatiji zasebno blaguju svoju večeru, izbjegavajući je podijeliti sa siromašnim članovima zajednice (11,17sl.)

Važnost izgradnje jedinstva u zajednici Pavao pokazuje i na primjeru darova Duha. On najprije podsjeća: "Vi ste tijelo Kristovo, a pojedinci udovi" (12,27), da bi nakon toga upozorio kako darovi Duha, koje su pojedini članovi zajednice očito primili u velikoj mjeri, ne smiju služiti samoisticanju već izgradnji zajednice (14,3-5. 17. 26). Pavao je između ta dva poglavlja koja govore o karizmama (darovima) umetnuo hvalospjev o ljubavi kako bi još bolje istaknuo da smisao kršćanskog života nije u

sebičnom korištenju darova za vlastitu korist, već u nesebičnom služenju drugima na izgradnju zajednice.

U to se uklapa i 1 Kor 15, teološki najznačajnije poglavlje u svim Pavlovim poslanicama. U Korintu nije zaniževano Kristovo uskrsnuće koje i dalje vrijedi kao zajednički temelj Evanđelja i vjere na kojima počiva zajednica (15,1-11), ali je zanižavana mogućnost uskrsnuća mrtvih (15,12). Do toga je moglo doći samo preneglašavanjem sadašnje egzistencije "u Duhu" (usp. 15,46) i zaboravljanjem da će spasenje biti dovršeno tek ponovnim Kristovim dolaskom i uskrsnućem mrtvih (15,24-28). Prema tome Krist ostaje temelj i sadašnji Gospodin života zajednice, ali i njezin konačni cilj. Tako se može reći da baš govor o tim "posljednjim stvarima" čvrsto povezuje ne samo ekleziologiju i kristologiju ove velike poslanice, već objedinjuje i tako brojne i različite teme u njoj zastupljene.

Teološka vrijednost ove poslanice je i u tome što Pavao u njoj na dva mjesta donosi stare tradicionalne formulacije vjere koje je sam primio kao dragocjenu teološku baštinu Pracrkve, kao takvu je predao kod naviještanja Evanđelja u Korintu i sad, pišući poslanicu, ponovo podsjeća na nju, ističući tako kontinuitet i želeći dalje graditi na onom što je nekoć postavio kao temelj (11,23-25; 15,3-5). Nadalje u 1 Kor nalazimo i najljepši primjer "midraša" u Pavlovim poslanicama, koji nam otkriva kako je veliku važnost Pavao pridavao Pismu u svojoj teološkoj argumentaciji (10,1-13). Zatim tu imamo primjer homologeze (8,6), euharistijske kateheze (10,16sl) i aklamacije (12,3) kao i izričito pozivanje na jednu Gospodinu riječ (7,10), što je u Pavla jedinstven slučaj. Sve to zajedno uzeto, unatoč naglašenoj uvjetovanosti aktualnim problemima, daje ovoj poslanici pečat teološkog spisa prvog reda.

5. SADRŽAJ I TEOLOŠKO ZNAČENJE 2 KOR

Iako je 2 Kor najosobnija od svih Pavlovih poslanica, iako najveći dio teksta sadrži Pavlovu samoobranu i polemiku s protivnicima, to nimalo ne umanjuje njezino

teološko značenje. Dapače, ona velikim dijelom spada u "teološke vrhunce Novoga zavjeta" (H.-J. Klauck), jer obrana koju Pavao u prvom dijelu (1-7) iznosi smireno i, moglo bi se reći, sustavno, a pred kraj poslanice (10-13) polemično i isprekidano, nije nikad obrana samo njegove ljudske osobe i vlastitog integriteta, već je riječ o obrani legitimnosti njegove apostolske službe, koja je u Korintu dovedena u pitanje. On ne traži od Korinćana razumijevanje za sebe kao čovjeka i prijatelja, već da bude prihvaćen kao Kristov apostol koji, zajedno sa svojim suradnicima ne propovijeda "sebe, nego Krista Isusa kao Gospodina, a sebe kao vaše slugu radi Isusa" (4,5). On "vrši poslaničku službu u ime Krista" (5,20), koji govori po njemu (13,3).

S druge strane, iako su Pavla u Korintu uvrijedili pojedinci, koji su u svakom slučaju velika manjina (usp. 2,5sl.), on ne želi obračun s takvima. On znade da je takve većina već kaznila i ne traži novu kaznu već se, naprotiv, zauzima za njih, moleći većinu za razumijevanje prema njima: "*Vi mu, naprotiv, radije oprostite i utješite ga, da ga slučajno ne bi srušila prevelika žalost*" (2,7). Umjesto obračuna s pojedincima, Pavao ima na srcu zajednicu kao takvu. On znade da je takvim postupkom pojedinaca poljuljana zajednica i njegov apostolski ugled u njoj. Zato je čitava poslanica izraz velike ljubavi i brige Apostola za svoju zajednicu i pokušaj da se popravi što je narušeno. To se najbolje vidi odmah na početku poslanice, kada Pavao - odbijajući tvrdnje u Korintu da je lažac i da ne drži svoja obećanja - bez ikakva posebnog uvođa, s te osobne razine prelazi na naglašeno teološku, kako bi Korinćane podsjetio na zajednički temelj njihove nove i zajedničke egzistencije "u Kristu" koja mu jednostavno ne dopušta takvo ponašanje spram njih: "*Bog mi je svjedok: naša riječ upravljena vama nije 'da i 'ne, jer Sin Božji, Krist Isus, koga smo među vama propovijedali ja, Silvan i Timotej, nije bio 'da i 'ne; naprotiv, u njemu se pokazalo 'da. Uistinu, sva obećanja Božja imaju u njemu svoj 'da; zato i mi po njemu velimo svoj 'Amen na slavu Boga. Onaj koji i nas i vas jača u Kristu,*

onaj koji nas je pomazao, jest Bog. On nas je i obilježio pečatom i stavio nam u srca zalog - Duha. Zovem Boga za svjedoka protiv svoga života: da vas poštedim, nisam ponovo došao u Korint" (1,18-23). Pavao u ovom kratkom tekstu dvaput Boga zove za svjedoka, na početku i na kraju. To je već samo po sebi dovoljno da potkrijepi njegovo uvjeravanje kako nije djelovao ni iz kakvih sumnjivih ljudskih razloga kad nije održao svoje obećanje da će ponovo doći u Korint. U tekstu koji se nalazi između ta dva pozivanja na Boga on zajednici zorno doziva u pamet kako se po njemu kao apostolu nedvosmisleno Božje "da" odrazilo u njihovu životu kroz primanje Evanđelja o Sinu Božjem, Isusu Kristu, kroz primanje Duha u krštenju pa sve do njihova odgovora na taj Božji "da" koji odzvanja u njihovu liturgijskom "Amen". Sve je to temelj zajedničke egzistencije Apostola i njegove zajednice "u Kristu", a Korinćani sami trebaju da odgovore, je li moguće da Apostol nakon svega donosi odluke po ljudsku i mijenja ih na štetu zajednice.

To jedinstvo Apostola, na jednoj strani s njegovim suradnicima, a na drugoj strani s njegovom zajednicom u Korintu, očituje se i u uočljivo čestom pluralnom obliku "mi" koji srećemo u ovoj poslanici. Mogu se uglavnom razlikovati četiri aspekta tog "mi":

- a) Komunikativni oblik "mi" odnosi se na sve zajedno, Pavla i njegovu zajednicu: "A mi svi, koji otkrivena lica odrazujemo kao ogledalo slavu Gospodnju, preobražavamo se u tu istu sliku, uvijek sve slavniju, jer dolazi od Gospodina, od Duha" (3,18; usp. 5,10);
- b) Misionarski "mi" odnosi se na Pavla i njegove najbliže suradnike u naviještanju Evanđelja (usp. 1,19);
- c) Apostolski "mi" se nalazi u Pavlovim izričajima u kojima se on smatra jedno s drugim apostolima: "Prema tome, mi vršimo poslaničku službu u ime Krista, kao da Bog opominje po nama" (5,20; usp. 1,24; 5,18);
- d) Književno "mi" koje Pavao katkad upotrebljava i tamo gdje misli samo na svoju vlastitu osobu (usp. 1,8; 5,11; 10,2).

S obzirom na unutarnju strukturu teksta, i za ovu poslanicu vrijedi isto što i za 1 Kor. Ipak, možemo je podijeliti na sljedeće cjeline:

- I. Preskript: 1,1-2
- II. Zahvala Bogu za patnje koje Apostol podnosi zbog Krista: 1,3-11
- III. Glavni dio poslanice: 1,12-13,10
 1. Razjašnjenje nesporazuma s obzirom na promjenu plana dolaska: 1,12-2,11
 2. Sjaj i teret apostolske službe: 2,12-5,10
 3. Dokazivanje apostola u svojoj službi: 5,11-6,10
 4. Izmirenje s Korinćanima: 6,11-7,16
 5. Poziv na prikupljanje kolekte za Jeruzalem: 8,1-9,15
 6. Obrana apostolske službe: 10,1-12,13
 7. Najava novog posjeta: 12,14-13,10
- IV. Završetak poslanice: 13,11-13

Bez obzira na brojna nejasna mjesta i otvorena pitanja, dvije poslanice Korinćanima su neprocjenjiva svjedočanstva Pavlove vjere, apostolske zauzetosti i teološke misli. Zato one ostaju trajni i nepresušni izvor nadahnuća za nadvladavanje poteškoća i kriza u Crkvi u duhu Evanđelja i služenja.

Literatura:

- BULTMANN, R., *Der zweite Brief an die Korinther* (Meyers Kommentar Sonderband), Vandenhoeck, Göttingen 1976.
- CONZELMANN, H., *Der erste Brief an die Korinther* (Meyers Kommentar V), Vandenhoeck, Göttingen 1969.
- HARRINGTON, W.J., *Uvod u Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1975.
- KLAUCK, H.-J., *1. Korintherbrief* (Die neue Echter Bibel 7), Echter Verlag, Würzburg 1987.
- KLAUCK, H.-J., *2. Korintherbrief* (Die neue Echter Bibel 8), Echter Verlag, Würzburg 1988.
- KREMER, J., *2 Korintherbrief* (SKK NT 8), KBW, Stuttgart 1990.
- KUMMEL, W. G., *Einleitung in das Neue Testament*, Quelle/Meyer, Heidelberg 1973.

ORTKEMPER, F.J., *1. Korintherbrief* (SKK NT 7), KBW, Stuttgart 1993.

RIGAUX, B., *Paulus und seine Briefe. Der Stand der Forschung*, Kösel, München 1964.

SCHMITHALS, W., *Die Gnosis in Korinth* (FRLANT 48), Göttingen 1965.

SCHNELLE, U., *Einleitung in das Neue Tes-*

tament (UTB 1830), Vandenhoeck, Göttingen 1994.

WENDLAND, H.-D., *Die Briefe an die Korinther* (NTD 7), Vandenhoeck, Göttingen 1972.

WIKENHAUSER, A., *Einleitung in das Neue Testament*, Freiburg i. Br. 1961.